

УДК 351.06+338.121+658

Пермінова С.О., к. пед. наук, доц.,
Національний технічний університет України «КПІ»

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА РОЗВИТКУ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ДИНАМІЧНОГО ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ В УКРАЇНІ

Вивчено сучасний стан, тенденції та основні законодавчі перешкоди для розвитку громадянського суспільства в Україні. Окреслена конструктивна взаємодія держави та інститутів громадського сектору на ґрунті внутрішніх передумов і сучасних здобутків людської цивілізації для розбудови соціальної правової держави та прискорення темпів економічного розвитку.

Постановка проблеми. Однією з необхідних умов економічного зростання є наявність в країні розвинутого громадянського суспільства, що проявляється, насамперед, у наявності потужної мережі цивільних інститутів, які забезпечують в суспільстві необхідні для залучення інвесторів умови прозорості й дотримання взятих на себе зобов'язань, та готовність всіх соціальних і політичних груп дотримуватись прийнятих в державі законів і правил, що сприяє зміцненню взаємної довіри і соціального співробітництва. Встановлення атмосфери взаємної довіри дозволяє знизити ділові витрати, а соціальне співробітництво всередині суспільства зменшити ризик політичної нестабільності, сприяючи тим самим економічному зростанню.

Аналіз останніх досліджень. Проблема становлення і розвитку громадянського суспільства досліджується зарубіжними і вітчизняними представниками різних шкіл доволі активно. Серед західних вчених можна назвати Р. Дарендорфа, Є. Джессі, Є. Єлліса, А. Лейпхарта, В. Нерсесянца, Ю. Сунгурова, Ю. Хабермаса, Е. Шацького, Ф. Шміттєра та ін.; серед українських науковців В. Барков, Г. Зеленько, А. Колодій, О. Лавринович, М. Михальченко, В. Полохало, О. Резник, В. Бебик, М. Хомаківський, Г. Щедрова, Ю. Шемшученко та ін.

Згідно з міжнародними оцінками, громадянське суспільство в Україні залишається неконсолідованим та значно відстає у своєму розвитку від громадянського суспільства європейських країн в силу певних об'єктивних причин, що й актуалізує дану проблематику та потребує дослідження.

Метою статті є обґрунтування необхідності формування громадянського суспільства за державної підтримки для ефективної розбудови країни та її економічного зростання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поряд із внутрішніми факторами, а саме недостатнім рівнем розвитку громадянської активності та організаційної спроможності громадянських інституцій, зовнішнім обмеженням для розвитку громадянського суспільства є недостатньо сприятливе законодавче середовище.

Основною законодавчою перешкодою діяльності громадських організацій в Україні є відсутність у юридичних осіб права створювати громадські організації. Це право надано законодавством виключно фізичним особам, що значно гальмує розвиток неприбуткових представницьких асоціацій, які в розвинених демократичних державах є вагомим сегментом громадянського суспільства.

Також територіальна обмеженість діяльності громадських організацій на законодавчому рівні існуванням територіальних статусів не дозволяє громадським організаціям проводити заходи або приймати у члени осіб, що мешкають поза місцевістю, де зареєстрована організація.

При реєстрації громадських об'єднань їм може бути відмовлено, якщо назва, статутний або інші документи, подані для реєстрації об'єднання, суперечать

вимогам законодавства, що дає можливість органам легалізації надто широко тлумачити підстави для відмов. Блокує громадську активність передбачена Кодексом України про адміністративні правопорушення адміністративна відповідальність за керівництво об'єднанням громадян, яке не легалізоване у встановленому законом порядку або якому відмовлено у легалізації, та участь у такому об'єднанні [1].

Орієнтуючись на вступ до Європейського Союзу українська держава має бути готова взяти на себе обов'язки членства й відповідати необхідним економічним і політичним вимогам, що визначені у Копенгагенських критеріях, встановлених Європейською Радою 22 червня 1993 року. Відносно громадянського суспільства ці вимоги передбачають [2]:

- стабільність законів й інституційних структур, що гарантують демократію, верховенство закону, забезпечення прав людини, повагу та захист прав національних меншин;
- спрощені процедури реєстрації організацій громадянського суспільства;
- податкові стимули для діяльності організацій громадянського суспільства та їх підтримку з боку індивідуальних і корпоративних донорів;
- правові можливості забезпечити існування організації через її господарську діяльність;
- прозорі процедури державної фінансової підтримки громадських організацій;
- правові гарантії вільного доступу організацій громадянського суспільства до надання соціальних послуг за рахунок бюджетних коштів;
- процедури залучення громадських організацій до формування та реалізації державної політики.

Тобто, необхідним кроком у формуванні громадянського суспільства є побудова правової демократичної держави, яка б реагувала на запити й потреби асоційованого громадянства та сприяла його розвитку.

Демократично сильна держава – це держава, заснована на диктатурі особи, а не на диктатурі закону, що потребує переоцінки взаємовідносин держави в політичній системі з особистістю та громадським суспільством. Взаємовідносини держави й громадянського суспільства мають будуватися на основі діалогу й співпраці, що, своєю чергою, сприятиме демократичному розвитку держави.

Тому держава як інститут управління, повинна орієнтуватися, в першу чергу, на інтереси громадянського суспільства. Конфронтація цих інтересів є показником неефективності державного управління і самого механізму держави.

У функціонуванні громадянського суспільства роль цивілізованої держави має виражатися в тому, що вона [3, с. 37]:

- служить формою, яка організує громадянське суспільство і створює умови для його розвитку;
- є відносно самостійною щодо громадянського суспільства і забезпечує солідарні публічні інтереси усіх членів суспільства;
- встановлює «правила гри», яких повинні дотримуватися громадяни та їх об'єднання, створюючи сприятливі умови для їхнього існування і розвитку;
- не втручається у приватну сферу сім'ї, побуту, культури (таке втручання може відбуватися лише з метою забезпечення особистої або громадської безпеки);
- надає необхідний захист громадянському суспільству, яке функціонує в межах її території, у тому, що належить до соціальної безпеки громадян;
- виступає знаряддям соціального компромісу громадянського суспільства, пом'якшує соціальні суперечності між різними соціальними групами;
- юридично забезпечує можливості громадянина бути власником, створювати громадські об'єднання, комерційні корпорації, брати активну участь у політичному житті суспільства;
- має межі регулювання відносин у суспільстві, які визначаються конституцією держави, стандартами в галузі прав і свобод людини, закріпленими в міжнародних актах.

Гуманістична правова держава повинна бути зацікавлена в тому, щоб кожний член суспільства вибрав свідомо для себе найбільш розумний та оптимальний спосіб спілкування з навколишнім середовищем, зі співгромадянами, владою. Цей вибір допомагають йому зробити суспільні інститути та засоби масової інформації [4].

Громадянське суспільство як сукупність різноманітних форм соціальної активності населення та його самоорганізації, відображає реальний розподіл функцій держави у різних сферах суспільного розвитку. В економічній сфері громадянське суспільство передбачає рівноправність різних форм власності: недержавних підприємств, приватних колективів, орендних, колективних акціонерних об'єднань, кооперативних асоціацій та інших об'єднань громадян, створених ними за власною ініціативою.

Відносини державної влади та громадянського суспільства реалізуються в двох основних формах: вплив (прямі зв'язки) та взаємодія (прямі й зворотні зв'язки). Співпраця ж їх повинна відбуватися на рівноправних засадах, коли суспільні інститути мають можливість впливати та контролювати діяльність влади. У демократичних країнах громадянське суспільство виступає в ролі партнера держави у вирішенні соціальних і суспільних проблем. Держава бере на себе зобов'язання створити сприятливі правові умови для діяльності організацій громадянського суспільства, забезпечує значну частину фінансування їх діяльності (наприклад, у країнах Євросоюзу 40-60% загального доходу організацій громадянського суспільства становить державне фінансування) та залучає до надання соціальних послуг (у Німеччині 60% гарантованих державою соціальних послуг надаються неурядовими організаціями) [5].

Організації громадянського суспільства, виконуючи такі важливі функції як: надання соціальних послуг і робота з людьми з особливими потребами (інваліди, люди похилого віку, багатодітні та малозабезпечені сім'ї); виконання спільних із державою проектів щодо вирішення актуальних суспільних, гуманітарних проблем (безпритульність, бездомність, СНІД, наркоманія, здоровий спосіб життя тощо) беруть на себе виконання тієї соціальної роботи, від якої відмовляється бізнес через їх низьку прибутковість.

Загалом, власність, в контексті громадянського суспільства, має використовуватись державою для блага кожної людини та суспільства через стимулювання благодійництва й економічної діяльності його інститутів.

Грунтуючись на багатоманітності форм і видів власності громадянське суспільство здатне забезпечувати добробут населення, відкривати економічний простір для збільшення власності на основі інтенсивності праці, здібностей, творчої ініціативи і підприємливості, стимулюючи тим самим формування «середнього класу» в суспільстві. Тобто, розвинуте громадянське суспільство може стати союзником учасників ринкових відносин та сприятиме стабілізації економічної складової розвитку держави.

Особливе значення для економічного розвитку держави полягає у двох характеристиках громадянського суспільства, а саме: наявності сильних громадянських інститутів, що залучають внутрішніх і зовнішніх інвесторів, і дотримання усіма соціальними групами правил соціальної участі в суспільстві, що дозволяє скоротити витрати на ділові операції, підвищуючи тим самим економічну ефективність та соціальну згуртованість суспільства, що знижує ризик громадянських зіткнень і насильства.

Результати досліджень говорять про те, що обсяг приватних інвестицій залежить від сприйняття інвесторами існуючих в країні умов для ділової активності, таких як передбачуваність, відповідальність і прозорість діяльності даної держави.

Для формування громадянських основ держави, привабливих для інвесторів, необхідно не тільки створення механізмів, які дозволяли б громадянам вимагати від держави прояву відповідальності та прозорості у її діяльності, але також необхідно, щоб у самих громадян було бажання і поведінкова звичка використовувати такі механізми. У цьому зв'язку, інститути громадянського суспільства за допомоги державних інституцій мають можливість формувати високий рівень духовності, толерантності, поваги з міцною

правосвідомістю, яка потребує глибокого і всебічного знання законів та їх дотримання усіма, без виключення, членами суспільства.

Тобто, формуються відносини довіри, дотримання правил гри всіма соціальними і політичними групами, оскільки підвищення економічної ефективності в країні багато в чому визначається наявністю в суспільстві атмосфери довіри і розвиненої громадянської самосвідомості. Це пов'язано з тим, що економічний розвиток спирається на співпрацю і обмін між людьми, тобто на ділові операції, які в умовах більш міцної довіри виконуються з меншими витратами, оскільки знижується потреба в здійсненні дорогих заходів контролю.

Крім того, важливим чинником, який прискорює темпи економічного розвитку за рахунок скорочення ризику політичної нестабільності і громадянської незгоди, є соціальна згуртованість в суспільстві, що означає бажання різних груп співпрацювати один із одним, незважаючи на належність до різних кланів, етнічних або ж релігійних груп.

На реалізацію цих цілей і завдань поряд із громадськими організаціями та різними суспільними інститутами має бути зорієнтована і сфера освіти, яка може цілком обґрунтовано взяти на себе функції з підготовки підростаючого покоління до виконання цивільних прав та обов'язків і до навчання навичкам спілкування, мирного співіснування і дотримання загальних правил соціального гуртожитку, незважаючи на етнічні, соціальні та інші відмінності. Те, наскільки успішно держава, що прагне до згуртування свого суспільства, зможе використовувати цю сферу для цілей становлення громадянського суспільства, багато в чому залежатиме від характеру проведеної державою освітньої політики.

Ефективними способами підтримки і стимулювання розвитку з боку держави можуть бути: податкові пільги громадським організаціям та особам, які надають матеріальну підтримку цим організаціям; пільги неподаткового характеру (оренда приміщень); бюджетне фінансування (виділення коштів на ремонт приміщень, оплату послуг зв'язку, навчання персоналу); передання державного чи муніципального майна (приміщень, споруд, технічних засобів) у власність громадських організацій, надання пільгових кредитів, інформаційна, консультативна та інші форми підтримки [6].

Дієвими формами підтримки громадських організацій можуть стати:

- залучення незалежних некомерційних організацій до розробки та виконання державних і муніципальних програм за рахунок: координації діяльності та спільної розробка програм; розміщення замовлень на виконання соціальних послуг; підтримки проектів громадських організацій у рамках державних та муніципальних програм;
- цільове фінансування конкретних організацій, які здійснюють соціально значущу діяльність;
- конкурсне розміщення державних чи муніципальних грантів у середовищі державних і недержавних організацій;
- створення асоційованих структур (державно-громадські, громадсько-державні, муніципально-громадські, громадсько-муніципальні організації, фонди, асоціації, партнерства і т.п.), які мають визначене коло завдань і створюються за принципом цільового підходу для їх досягнення;
- укладання тимчасових угод про співпрацю, в рамках яких можуть проводитися різноманітні одноразові заходи чи акції соціального спрямування;
- укладання довгострокових угод, які визначають принципи взаємостосунків різних секторів суспільства чи їх частин, (тресторонні угоди між виконавчою владою, підприємцями та профспілками);
- налагодження ефективного механізму обміну інформацією між членами громади та органами місцевого самоврядування;
- залучення громадян до прийняття рішень та розв'язання проблем через консультативні ради чи цільові групи.

Громадські організації є серйозним партнером у визначенні стратегій локального розвитку. Залучення їх є надзвичайно важливим як на етапі стратегічного планування, так

і в процесі реалізації вироблених програм, адже для того щоб певна програма чи проект були адекватні до реальної ситуації, слід врахувати інтереси представників усіх сегментів громади та забезпечувати механізми участі громадян в їх обговоренні, реалізації і моніторингу за виконанням [7, с. 72].

Важливим стимулом у розвитку громадянського суспільства є розпочатий процес децентралізації в Україні, який має відбуватися на основі формування законодавства, що створило б необхідні передумови для міжсекторальної співпраці, зокрема поступового надання реальних важелів управління органам місцевого самоврядування і регламентація принципів взаємодії державного та громадських секторів.

Сьогодні відбувається складний процес поступової децентралізації державної влади, одне із найважливіших місць в якому належить громадянському суспільству, що поступово накопичує в собі ресурси, формує необхідну інфраструктуру, набуває досвіду (випрацьовує і вдосконалює процедури та механізми роботи із громадськістю, самоорганізації та співпраці з державою на партнерських засадах відповідно до потреб і вимог суспільства) [8, с. 284].

Сучасний вплив громадського сектору в Україні є досить значним, але це переважно стосується іміджу у суспільстві, волонтерської діяльності, соціальних послуг, що їх надають недержавні організації, найнижчі ж показники стосуються рівня впливу організацій громадського сектору на державу та органи державної влади. Тому одним із ключових завдань громадських організацій на сучасному етапі, поряд із їх основною діяльністю є моніторинг, контроль за державними службами, які реалізують визначені завдання у різних сферах політичного та суспільно-економічного життя.

Висновки та перспективи подальших досліджень Основна ціль демократичних перетворень в Україні полягає в тому, щоб стимулювати розвиток громадянського суспільства, і головну роль у цьому процесі має відігравати налагоджений механізм правового регулювання.

Для побудови громадянського суспільства в Україні необхідно забезпечити компроміс між різними політичними партіями, спрямувати зусилля політиків та економістів на об'єднання суспільства для пошуку шляхів виходу з економічної кризи, вирішити проблему міжнаціональних і міжконфесійних відносин, енергійніше проводити реформування національного законодавства з урахуванням вимог міжнародного права.

Для плідної взаємодії держави та громадянського суспільства в Україні вже створено визначені умови, але вони повинні одержати свій подальший інтенсивний розвиток на основі системних підходів до формування української моделі громадянського суспільства, націленої на досягнення високих стандартів якості життя громадян і реалізацію демократичних прав і свобод у суспільстві.

Список використаних джерел

1. *Держава і громадянське суспільство: аспекти взаємовідносин* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [<http://www.rv.gov.ua/sitenew/main/ua/publication/content/2778.htm>].
2. *Копенгагенські критерії членства в Європейському союзі (інформаційно-аналітична довідка)* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mfa.gov.ua/ua/page/open/id/774>
3. *Штанько В. Політологія: навчальний посібник / В. Штанько, Н. Чорна, Т. Авксентьєва, Л. Тіхонова; Мін-во освіти і науки України, Науково-методичний центр вищої освіти. – 2-е вид., перероб. і доп. – К.: Фірма "ИНКОС": Центр учбової літератури, 2007. – С.147.*
4. *Правова держава як основа формування громадянського суспільства* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://studies.in.ua/vz_gr_sys_seminaru/1324-vzayemodya-gromadyanskogo
5. *Держава і громадянське суспільство: аспекти взаємовідносин* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rv.gov.ua/sitenew/main/ua/publication/content/2778.htm>

6. Ткачук М. Державне та громадянське суспільство. Динаміка їхньої взаємодії в Україні [Електронний ресурс] / М. Ткачук. – Режим доступу: <http://www.spa.ukma.edu.ua/article.php?story=20080229164910728>
7. Вегеш М.М. Політологія: підручник / М.М. Вегеш, Ю.О. Остапець, В.Л. Бондар, В.В. Буркало, М.П. Зан // М.М. Вегеш (ред.). – 3-тє вид., перероб. і доповн. – К.: Знання, 2008. – С. 94.
8. Бойко О.Д. Прикладна політологія: навч. посіб. / О.Д. Бойко, В.П. Горбатенко, С.Г. Денисюк, Г.І.Зеленько, А.О.Коваленко, А.О. Корнієнко; под. ред. В.П. Горбатенко. – К.: Академія, 2008. – С. 383.

Перминова С. Государственная поддержка развития гражданского общества как необходимое условие динамического экономического роста в Украине. Изучено современное состояние, тенденции и основные законодательные препятствия для развития гражданского общества в Украине. Обозначено конструктивное взаимодействие государства и институтов гражданского сектора на почве внутренних предпосылок и современных достижений человеческой цивилизации для развития социального правового государства и ускорения темпов экономического развития.

Perminova S. State support of civil society as necessary condition dynamic growth in Ukraine. Modern situation, trends and main legal obstacles to the development of civil society in Ukraine. Outlined the constructive cooperation of state institutions and the public sector on the basis of internal assumptions and contemporary achievements of human civilization to build social legal state and accelerate economic development.

УДК 332.14:658

Колошко И.В., аспирант,
Государственный университет телекоммуникаций

МЕТОДИКА ОЦЕНКИ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ УСТОЙЧИВОСТИ ПРОЦЕССНО-ОРИЕНТИРОВАННОГО ПРЕДПРИЯТИЯ

В статье изложена авторская методика оценки экономической устойчивости процессно-ориентированного предприятия на основе использования концепции «точка EVA-безубыточности»

Постановка проблемы. В условиях постоянно увеличивающегося давления на бизнес понятно стремление предприятий к повышению уровня конкурентоспособности, внедрению в деятельность предприятий эффективных, зарекомендовавших себя технологий, например, таких как, система контроллинга. В общем виде система контроллинга – это метод учета, планирования, анализа и контроля хозяйственной деятельности предприятия [1]. Тенденцией современного этапа развития систем управления является переориентация систем управления предприятиями с контроля оперативных показателей деятельности к оценке, анализу и контролю стратегических показателей деятельности. Концепция управления предприятием по стратегическим показателям в условиях экономической нестабильности вызывает повышенный интерес со стороны бизнеса и в этом контексте поиск научно обоснованной методики выбора и оценка интегрального показателя экономической устойчивости предприятия становится актуальной научной задачей.